
Lichtvangsten van schietmotten op veldstation De Klip in 2011

Casper Zuyderduyn
Marijkestraat 9
2202 TW, Noordwijk
c.zuyderduyn@waterproef.nl

In 2011 vonden een aantal lichtvangsten plaats langs de binnenduinrand ter hoogte van De Klip, Wassenaar. Hier is een veldstation aanwezig van *Dunea duin & water*, waar al vele jaren verspreidingsonderzoek wordt gedaan naar nachtvinders. Aangezien vangfaciliteiten aanwezig zijn, besloot ik om me bij de vangsessies aan te sluiten voor het verzamelen van schietmotten. Deze insectengroep is op deze locatie nooit goed onderzocht.

Schietmotten

Schietmotten lijken oppervlakkig gezien op en zijn nauw verwant aan sommige (micro)nachtvlinders die hun vleugels dakvormig boven het lichaam samenvouwen. De familienaam *Trichoptera* komt van het Griekse "trich", wat zoveel als *haar* betekent. Het "ptera" verwijst naar de vleugels. In deze naam komt een belangrijk onderscheid met de nachtvinders naar voren. Die staan bekend onder de naam *Lepidoptera*, ofwel: schubvleugeligen. Schietmotten maken een volledige gedaanteverwisseling door. De ei-, larve- en popstadia worden bijna altijd in het water aangetroffen. Over de levensduur van adulten is niet veel bekend. Veel soorten leven slechts enkele dagen en zijn niet in staat om voedsel tot zich te nemen: het volwassen stadium dient uitsluitend voor de voortplanting. Van een aantal soorten is bekend dat zij als adult overzomereren en dat ze tot een half jaar oud worden. Het gaat hierbij voor een belangrijk

Limnephilus hirsutus, 12-6-2011 De Klip, Wassenaar: een nieuwe soort voor Zuid-Holland. (foto: Casper Zuyderduyn)

deel om soorten die voor hun voortplanting afhankelijk zijn van tijdelijke wateren. In de zomerperiode zijn die voortplantingswateren meestal drooggevallen en zij gebruiken het volwassen stadium om deze periode te overbruggen.

Locatie

Het veldstation ligt nabij de Wassenaarse slag, op de grens van de duingebieden Meijendel en Berkheide. In een straal van 100 meter rond het veldstation is oppervlaktewater aanwezig in de vorm van een aantal ondiepe greppels die periodiek droog kunnen staan en enkele duinrellen in natuurontwikkelingsgebied De Klip. Op grotere afstand, in een straal van een kilometer, zijn infiltratieplassen (duin), kwelplassen en duinrellen (Lentevreugd), sloten en vaarten (de polders rond Vliegveld Valkenburg) aanwezig.

Tabel 1. Aangetroffen soorten schietmotten op lichtveldstation De Klip in 2011.

Datum Soortnaam	16-3	11-4	21-5	12-6	29-7	5-8	18-8	25-8	2-9	9-9	13-10	4-11	Totaal
<i>Agraylea multipunctata</i>									1				1
<i>Agraylea sexmaculata</i>								1	13				14
<i>Agraylea sp.</i>						1							1
<i>Agrypnia pagetana</i>					3		5	2	2	1			13
<i>Cyrnus crenaticornis</i>								3					3
<i>Cyrnus sp.</i>								1					1
<i>Ecnomus tenellus</i>				4									4
<i>Enoicyla pusilla</i>											2		2
<i>Glyphotaelius pellucidus</i>				1						4			5
<i>Holocentropus picicornis</i>									1				1
<i>Leptocerus tineiformis</i>				6									6
<i>Limnephilus affinis</i>				1									1
<i>Limnephilus auricula</i>					1		1			4			6
<i>Limnephilus binotatus</i>			1	3									4
<i>Limnephilus decipiens</i>				1								1	2
<i>Limnephilus f avicornis</i>			2	1		1						1	5
<i>Limnephilus hirsutus</i>				6		1	4	5	4				20
<i>Limnephilus lunatus</i>			1	8	4			4		3		25	45
<i>Limnephilus marmoratus</i>			1	4				2	2	2			11
<i>Limnephilus sp.</i>			1							4			5
<i>Lype phaeopa</i>			1		2	2	2	1	1	2			11
<i>Molanna angustata</i>				2		2	3	3	2				12
<i>Mystacides longicornis</i>			2	4			12	8	47	2			75
<i>Mystacides niger</i>					1								1
<i>Oecetis furva</i>					2	1	1		8				12
<i>Oecetis lacustris</i>							4	2					6
<i>Oecetis ochracea</i>				11			1		2	1			15
<i>Phryganea grandis</i>			3										3
<i>Tinodes waeneri</i>								1	4				5

Resultaten

Er is in de periode maart - november op twaalf avonden gevangen. In totaal zijn er 26 soorten gevangen (tabel 1). *Limnephilus lunatus* en *Mystacides longicornis* zijn het meest aangetroffen. Grootste verrassing betrof de vangst van meerdere exemplaren van zowel mannetjes als vrouwtjes van *Limnephilus hirsutus*. Vanaf 1980 is de soort alleen bekend van enkele locaties in Twente, Gelderland en Zuid-Limburg. Van voor 1980 zijn er ook drie meldingen van de soort in Noord-Holland en Zeeland (Higler, 2008). Daarmee betreft dit niet alleen een nieuwe soort voor het gebied, maar voor heel de provincie. De soort is bekend van uiteenlopende biotopen. In Twente is *Limnephilus hirsutus* aangetroffen in brongebieden, maar de larven zijn ook wel in beekjes gevonden. De indruk bestaat dat de soort een pionier is. Mogelijk bevinden er zich in de directe omgeving van de vanglocatie voortplantingswateren van deze soort. Te denken valt bijvoorbeeld aan het nabijgelegen Lentevreugd, waar aan de voet van de binnenduinrand een uitgebreide kwelzone aanwezig is. of de directe omgeving van het veldstation, waar greppels aanwezig zijn die een deel van het jaar gevoed worden door kwelwater. Zowel De Klip als Lentevreugd zijn gevormd van bollenland tot een landschap met duinbeekjes: De Klip in 1997 en Lentevreugd in 2005. Het is daarom niet uitgesloten dat deze herinrichtingen gunstige omstandigheden bieden voor voortplanting van *Limnephilus hirsutus*. Door het permanent stromen van het water in de beken blijven er plekken de bodem open: een pioniersituatie.

De lichtvangsten laten zien dat soorten die tot voor kort als zeldzaam werden beschouwd, veel algemener blijken dan gedacht. Het betreft hier veelal soorten waarvan de larven leven in tijdelijke wateren of andere milieus die in reguliere macrofaunabemonsteringen niet of zelden worden aangetroffen. In dit onderzoek geldt dit bijvoorbeeld voor *Limnephilus auricula*, *L. binotatus* en *Glyphotaenius pellucidus*. In de meest actuele verspreidingsatlas zijn er van deze soorten geen recente meldingen in dit deel van Zuid-Holland (Higler, 2008). Juist voor deze soorten geldt dat ze snel moeten kunnen reageren op tijdig gunstige omstandigheden en daarom beschikken ze over een goed verspreidingsvermogen. Ze worden dan ook relatief veel op licht gevangen, ver van hun geschikte voortplantingshabitat.

Figuur 2. *Phryganea grandis*, mannetje, 21 mei 2011, De Klip, Wassenaar. (foto: Casper Zuyderduyn)

Tabel 1. Overzicht toevoegingen op de soortenlijst van De Klip e.o., gesplitst naar vangstmethode (licht- of mijnenonderzoek). De laatste kolom geeft de Nederlandse status en trend weer.

Bij de macro-vlinders zijn landelijke trends bekend, zoals die ook voor Rode lijsten worden berekend (TNB: thans niet bekend; GE: gevoelig; KW: kwetsbaar; EB: ernstig bedreigd).

	Familie	Soort	Nederlandse naam	status NL*
op licht	Argyresthiidae	Argyresthia conjugella	Grote pedaalmot	algemeen
	Bucculatricidae	Bucculatrix bechsteinella	Meidoornooglapmot	zeer algemeen
	Crambidae	Agriphila geniculea	Gepijlde grasmot	algemeen
	Crambidae	Agriphila inquinatella	Moerasgrasmot	algemeen
	Crambidae	Evergestis limbata	Gezoomde valkmot	vrij algemeen
	Elachistidae	Ethmia terminella	Vierpuntzwartwitmot	zeldzaam
	Gelechiidae	Carpatolechia fugitivella	Streepsmalpalpmot	vrij algemeen
	Geometridae	Chloroclysta siterata	Papegaaitje	zeldzaam (TNB)
	Geometridae	Epirrita autumnata	Novemberspanner	zeldzaam (TNB)
	Geometridae	Hydria cervalis	Grote berberisspanner	zeldzaam (EB)
	Geometridae	Idea subsericeata	Satijnstipspanner	zeldzaam (TNB)
	Gracillariidae	Caloptilia stigmatella	Wilgenstelmtot	zeer algemeen
	Noctuidae	Agrochola lychnidis	Variabele herfstuil	niet algemeen (KW)
	Noctuidae	Longalatedes elymi	Zandhaverboorder	zeldzaam (GE)
	Noctuidae	Xanthia ruticilla	Vroege eikenuil	zeldzaam (GE)
	Oecophoridae	Harpella forficella	Bruine molmboorder	algemeen
	Tortricidae	Eulia ministrana	Papegaaibladroller	algemeen
	Ypsolophidae	Ypsolopha alpella	Eikenspitskopmot	algemeen
	Ypsolophidae	Ypsolopha horridella	Grijze spitskopmot	zeldzaam
	mijnen	Acrolepidae	Acrolepia autumnitella	Bitterzoetmot
Bedelliidae		Bedellia somnulentella	Potloodmot	vrij algemeen
Bucculatricidae		Bucculatrix frangutella	Vuilboomooglapmot	algemeen
Cosmopterigidae		Cosmopterix zieglerella	Hopprachtmot	vrij algemeen
Gracillariidae		Phyllonorycter geniculella	Gewone-esdoornvouwmot	algemeen
Gracillariidae		Phyllonorycter medicaginella	Honingklavervouwmot	vrij zeldzaam
Gracillariidae		Phyllonorycter oxyacanthae	Meidoornvouwmot	zeer algemeen
Gracillariidae		Phyllonorycter rajella	Gewone elzenvouwmot	algemeen
Gracillariidae		Phyllonorycter tristrigella	Geelkopiepenvouwmot	algemeen
Gracillariidae		Phyllonorycter ulmifoliella	Berkenvouwmot	zeer algemeen
Nepticulidae		Ectoedemia atricollis	Zwartkopblaasmijnmot	algemeen (?)
Nepticulidae		Ectoedemia occultella	Ronde berkenblaasmijnmot	algemeen (?)
Nepticulidae		Ectoedemia subbimaculella	Gespleten eikenblaasmijnmot	zeer algemeen
Nepticulidae		Stigmella assimilella	Ratelpopuliermineermot	vrij zeldzaam
Nepticulidae		Stigmella catharticella	Wegedoornmineermot	algemeen (?)
Nepticulidae		Stigmella centifoliella	Gelijnde rozenmineermot	vrij zeldzaam
Nepticulidae		Stigmella glutinosae	Witkraagelzenmineermot	vrij algemeen
Nepticulidae		Stigmella hemargyrella	Zilverbandbeukenmineermot	zeer algemeen
Nepticulidae		Stigmella obliquella	Gewone wilgenmineermot	vrij algemeen
Nepticulidae		Stigmella oxyacanthella	Boogjesmineermot	algemeen
Nepticulidae		Stigmella plagicolella	Pruimenballonmot	algemeen
Nepticulidae		Stigmella prunetorum	Spiraalmineermot	vrij algemeen
Nepticulidae		Stigmella salicis	Boswilgmineermot	zeer algemeen
Nepticulidae		Stigmella ulmivora	Iepenmineermot	vrij algemeen
Tischeriidae		Tischeria dodonaea	Bruine eikenvlekmot	vrij algemeen